

PROJECTPLAN & BEGROTING

// WATER & BROOD

Het gezegde op water en brood heeft zijn oorsprong in een maatregel die in vroegere tijden werd toegepast in gevangenissen.

Het was gebruikelijk om gedetineerden als straf op een rantsoen van enkel water en brood te zetten.

AL IN DE 16E EEUW DUIKT DEZE UITDRUKKING OP IN SCHRIFTELIJKE BRONNEN, MOGELIJK WERD HET IN DE SPREEKTAAL AL EERDER GEBRUIKT.

CONCEPT
Marja Griede
Natasja Knap

AFBEELDINGEN
Unsplash en Open AI

VORMGEVING
Natasja Knap

©2024 STICHTING DOKLABS.
WWW.DOKLABS.ORG

DOKLABS werkt aan projecten waarbij de kunstenaarsblik wordt ingezet om onderzoeksvragen op een betekenisvolle manier aan te pakken. Dat doen we door Art Based Research (ABR) methoden. Zo willen we bijdragen aan maatschappelijke vraagstukken en projecten. Daarnaast ondersteunen we makers/kunstenaars in het ontwikkelen van hun eigen onderzoekspraktijk.

DOKLABS. // GALVANISTRAAT 28-30 // 8861 NC HARLINGEN // KVK 93057504

Eenzaamheid is iets wat we allemaal kennen, een gevoel dat iedereen op een bepaald moment kan overvallen. Het komt in verschillende vormen en situaties voor en gaat vaak gepaard met schaamte, verdriet en soms ontkenning.

Water & Brood richt zich op een specifieke groep die vaak met zowel eenzaamheid als sociale stigma's te maken heeft: de achterblijvers van gedetineerden.¹ Partners, kinderen, ouder, broers, zussen. Deze groep bevindt zich in een unieke situatie met niet alleen praktische gevolgen, maar ook sociale: isolatie en stigmatisering spelen vaak een rol.

#EENZAAMHEID. EEN PROBLEEM? OF EEN TABOE? OF...?

Met dit project willen we dieper ingaan op de vraag of eenzaamheid echt een probleem is, of dat het vooral voortkomt uit de taboes die ermee gepaard gaan. Hoe beïnvloedt het stigma rondom detentie de gevoelens van eenzaamheid bij de achterblijvers, zoals partners, kinderen, broers, zussen en ouders van gedetineerden?

Wat als het stigma op zichzelf een bron van eenzaamheid is? Met dit artistieke onderzoek willen we niet alleen eenzaamheid beter begrijpen, maar ook de dynamiek tussen sociale taboes en ervaren eenzaamheid. Door deze vraag samen met 'achterblijvers' te onderzoeken, hopen we nieuwe inzichten te krijgen die kunnen bijdragen aan nieuwe manieren van omgaan met eenzaamheid, niet alleen voor achterblijvers van gedetineerden, maar voor iedereen die met vergelijkbare gevoelens worstelt.

¹ Bron: stichting Herstel & Terugkeer

//WATER & BROOD?

ACHTERGROND EN DOELSTELLINGEN

Ingrediënten van eenzaamheid en sociale stigma's zichtbaar maken én transformeren naar iets 'nieuws en voedzaams'

//EENZAAMHEID & TABOE

'Water & Brood' is een pilotproject over de relatie tussen eenzaamheid en taboe onder achterblijvende familieleden en partners van gedetineerden.

//PROBLEEM?

Met dit project willen we dieper ingaan op de vraag of eenzaamheid echt een probleem is, of dat het vooral voortkomt uit de taboes die ermee gepaard gaan. Hoe beïnvloedt het stigma rondom detentie gevoelens van eenzaamheid bij de achterblijvers, zoals partners, kinderen, broers, zussen en ouders van gedetineerden?

//INPUT VIA BROODSESSIES ('BROODSTOVEN') & WORKSHOPS

Gezamenlijk deeg bereiden, brood maken, bakken en eten als middel om in gesprek te komen met achterblijvers over hun ideeën, ervaringen en kijk op het thema. Aansluitend artistieke workshops waarin dit wordt omgezet in woord, beeld of andere vorm.

//CO-CREATIE

Deelnemers worden gezien als gelijkwaardig en essentieel voor de inhoudelijke opbrengsten van het project, met hen zal daarom op regelmatige basis geëvalueerd worden.

//MAATSCHAPPELIJKE PARTNERS

Samenwerking met maatschappelijke partners wordt gezocht om het project te ondersteunen en de impact ervan te vergroten, we denken aan Reclassering Nederland, Aandacht voor Achterblijvers (Gevangenzorg NL), Humanitas, Expertisecentrum KIND.

Net zoals het bakken van brood een proces van verandering is, kunnen de Broodstoofbijeenkomsten worden gezien als een mogelijkheid voor deelnemers om samen te komen en warmte te delen terwijl ze hun ervaringen omzetten in iets betekenisvols.

//UITVOERING

BROODSTOVEN EN MEER

Met de term BROODSTOVEN willen we beelden oproepen van warmte, samenzijn en het zichtbare proces van transformatie.

//BROODSTOVERIJ

Organiseren van bijeenkomsten waarin achterblijvende familieleden van gedetineerden samen broodstoven (maken, bakken en delen).

//GESPREKKEN EN INTERVIEWS

Geleide gesprekken tijdens het broodstoven om persoonlijke verhalen en ervaringen te delen. Door eigen vormen te maken met het brooddeeg kunnen deelnemers letterlijk vorm geven aan hun verhaal.

//ARTISTIEKE WORKSHOPS

Workshops waarbij deelnemers input kunnen leveren voor het artistieke project, zoals het maken van collages, tekeningen of poëzie die hun gevoelens, ervaringen en ideeën met betrekking tot hun situatie en eenzaamheid uitdrukken.

//ARTISTIEKE PUBLICATIE

Artistieke verwerking van verzamelde verhalen en input in een publicatie die de ervaringen en bevindingen van de betrokken deelnemers weerspiegelt.

//COMMUNICATIE EN VERVOLG

Via reguliere updates en communicatie met de maatschappelijke partners en Arcadia/Over de Drempel en presentatie van het project aan een breder publiek via publicaties, sociale media, eindpresentatie en regionale evenementen. Na evaluatie van de pilot willen we het project verder doorontwikkelen en in andere gemeenten voortzetten.

//UITDAGINGEN

BEPERKTE BETROKKENHEID & EMOTIONELE HORDES

Eenzaamheid kan best een lastig onderwerp zijn, daarnaast bevindt onze 'doelgroep' zich in een situatie die gevoelig kan liggen.

Erkenning van de uitdagingen die we kunnen tegenkomen vinden we belangrijk. We denken dan aan de mogelijk beperkte betrokkenheid van deelnemers (achterblijvers) en de emotionele hordes die kunnen opduiken tijdens onze gesprekken en workshops. Om deze uitdagingen het hoofd te bieden, zetten we in op een benadering die zowel sensitief als flexibel is.

//ZORGVULDIGE COMMUNICATIE

Elke interactie met de deelnemers wordt gekenmerkt door zorgvuldige communicatie, waarbij we nauwgezet luisteren naar hun verhalen en behoeften. Dit stelt ons in staat om een veilige en ondersteunende omgeving te creëren waarin iedereen zich gehoord en gerespecteerd voelt.

//FLEXIBILITEIT

Daarnaast houden we de structuur van onze planning en activiteiten bewust flexibel, zodat we gemakkelijk kunnen inspelen op de dynamische behoeften van onze deelnemers.

//TUSSENTIJDSE FEEDBACK EN AANPASSING

Om de effectiviteit van onze aanpak te waarborgen, integreren we strategische evaluatiemomenten binnen het project. Deze momenten zijn essentieel om te polsen hoe het met de betrokkenheid van de deelnemers staat en stellen ons in staat om onze methoden aan te passen waar nodig. Door deze feedbackmomenten hopen we niet alleen te voldoen aan de verwachtingen van de deelnemers, maar ook een breder begrip van hun ervaringen en ideeën rond eenzaamheid te ontwikkelen.

**Welke grondstoffen van
eenzaamheid herken je?**

**En welke wil je het liefst
vermorzelen, verdampen,
verbranden of veranderen**

**of juist
volledig tot je nemen,
zorgvuldig
bewaren?
invriezen?**

**En kun je er
leegte
mee
vullen?**

//ARTISTIEK?

ARTISTIEKE UITGANGSPUNTEN

Dit kunstzinnige project richt zich op het visualiseren van ideeën en inzichten rondom de aard van eenzaamheid, stigma's en de complexe situatie van achterblijvende familieleden van gedetineerden met brood als symbolisch en centraal element.

//METAFOOR

Brood staat symbool voor zowel de basisbehoeften 'verbinding' en 'delen', maar kan ook associaties oproepen met beperkingen en een gevoel van uitsluiting en gevangenschap. Dit dient als metafoor voor de ervaringen van de betrokkenen.

//ANDERE INZICHTEN DOOR KUNST

Daarnaast willen we met artistieke middelen andere inzichten verkrijgen over wat eenzaamheid nou precies is, inzichten die wellicht niet met andere methoden naar boven komen. Door het gebruik van kunst zijn we in staat om niet alleen de oppervlakkige laag van een ervaring te verkennen, maar ook diepere betekenissen en onderliggende ideeën en emoties te bloot te leggen die vaak moeilijk onder woorden te brengen zijn. Het is een proces waarbij kunst (maken) niet alleen een medium is, maar ook een methode van onderzoek, een manier om vragen te stellen en antwoorden te zoeken. Het biedt daarnaast mogelijkheden om ervaringen met en inzichten rondom eenzaamheid op een meer intuïtieve en visuele manier te begrijpen en te delen.

//BEWAKING ARTISTIEKE KWALITEIT

We zien deelnemers aan het project als gelijkwaardige participanten. Hun ervaringen en bijdragen zijn van essentiële waarde voor zowel het proces en product van het project. De bewaking van de artistieke kwaliteit van de eindpublicatie ligt in handen van professionele kunstenaars/artistiek onderzoekers. Zij zorgen ervoor dat de uiteindelijke presentatie niet alleen inhoudelijk rijk is, maar ook esthetisch krachtig en communicatief.

//PLANNING

FASERING ALS BOUWSTENEN

De uitvoering van ons project delen we op in 5 fases: elke fase bouwt voort op de fundamenteën van de vorige, terwijl we zo toewerken naar een gemeenschappelijk eindproduct.

//FASE 1: VOORBEREIDING EN SAMENWERKING

Alles begint met de essentiële voorbereidingen en betrekken van maatschappelijke organisaties om het project niet alleen een breder bereik te geven, maar ook de nodige voorkennis en contacten te kunnen opdoen. Deze initiële fase is cruciaal voor het leggen van een solide basis waarop het gehele project zal steunen.

//FASE 2: BROODSTOVERIJ EN DIALOGEN

Vervolgens organiseren we Broodstoofbijeenkomsten en gesprekken. Deze bijeenkomsten zijn ontworpen om open gesprekken over het thema te stimuleren, waarbij elke deelnemer gezien wordt als gelijkwaardig gesprekspartner en ervaringsdeskundige.

//FASE 3: ARTISTIEKE WORKSHOPS

Als de dialoog eenmaal is aangewakkerd, gaan we verder met artistieke workshops. Hier verzamelen we aanvullende input en geven we deelnemers de ruimte om hun persoonlijke ervaringen en visies uit te drukken door middel van kunst.

//FASE 4: ARTISTIEKE VERWERKING

Met een rijkdom aan verzamelde informatie en inspiratie, begint de fase van artistieke verwerking. Tijdens deze periode transformeren we ideeën en inzichten in een artistieke publicatie die de essentie van ons project vangt.

//FASE 5: PRESENTATIE EN EVALUATIE

Het project eindigt met een presentatie van het proces en het eindproduct: een moment van viering en reflectie. Dit is de tijd om het voltooide werk te delen met de bredere gemeenschap, maar ook om verdere feedback te verzamelen om verdere uitrol van het pilot-project vorm te geven.

De verwachte uitkomsten dragen bij aan de algehele doelstelling van het project om de aard van eenzaamheid samen met achterblijvers van gedetineerden te onderzoeken.

En om via artistieke expressie en gemeenschapsbetrokkenheid nieuwe manieren te vinden om met eenzaamheid om te gaan voor iedereen die met vergelijkbare gevoelens worstelt.

//UITKOMST

VERBINDING EN DELEN

Naast eenzaamheid, is erkenning een centraal thema.

Via het 'Broodstoven', waar brood niet alleen als voedsel dient maar ook als een metafoor voor verbinding en verhalen delen, ontwikkelen de deelnemers een nieuwe manieren om eenzaamheid en stigma te benaderen. In de artistieke workshops en de uiteindelijke publicatie delen ze hun persoonlijke ervaringen en inzichten in beelden, woorden of op een andere kunstzinnige manier.

//ERKENNING

Deelnemers worden niet alleen gezien als achterblijvers van gedetineerden, maar ook als ervaringsdeskundigen als het gaat om eenzaamheid en taboes, maar ook als mede-onderzoekers. Hun inzichten en verhalen vormen de basis van een artistieke publicatie.

//BREDER GESPREK

Dit document weerspiegelt niet alleen hun persoonlijke ervaringen en ideeën rondom eenzaamheid, maar kan ook ingezien worden als middel om verder met elkaar in gesprek te gaan.

//ANDERE BENADERING

Het project benadrukt de noodzaak van een maatschappelijke dialoog over de aard van eenzaamheid – is het een inherent probleem of eerder een sociaal stigma? Dit kan mensen aanzetten om anders naar hun eigen gevoelens van eenzaamheid te kijken of naar mensen die met vergelijkbare gevoelens kampen.

//BEGROTING

//VOORONDERZOEK

2 artistiek onderzoekers x 16 uur x €55 per uur incl. reiskosten = € 1.760

//INZET MENSEN

KUNSTENAARS/WORKSHOPLEIDERS

3 kunstenaars/workshopleiders x 4 workshops x 4 uur per workshop x €55 per uur incl. reiskosten = € 2.640

VOORBEREIDINGSKOSTEN BIJEENKOMSTEN

1 uur per workshop per kunstenaar/workshopleider = €40,- per uur = € 480

FOTOGRAAF VOOR VASTLEGGEN WERKPROCES EN PUBLICATIE

16 uur x €55 per uur incl. reiskosten = € 880

//EVALUATIE

3x feedbackmoment (inclusief voorbereidings- en verwerkingstijd) x 2 personen. à 2,5 uur x €50,- p/u = € 750

//MATERIAALKOSTEN

MATERIAALKOSTEN VOOR BROODSTOVEN

Inclusief ingrediënten voor broodbakken, bakmaterialen, enz.
Kosten per workshop: €175 x 2 = € 350

MATERIAALKOSTEN VOOR ARTISTIEKE WORKSHOPS

Kosten per workshop: €150 x 2 = € 300

//HUUR

Huur ruimte: €35 per dagdeel x 4 = € 140

//PUBLICITEITSKOSTEN

Website = € 650
Flyers & Posters = € 350
Nieuwsbrieven = € 200

//PUBLICATIEKOSTEN

Drukkosten voor een boek met een oplage van 250 exemplaren = € 3.750
Geschatte drukkosten per boek: €15,-
Ontwerpkosten: 24 x €50,- p/u = € 1.250

//PRESENTATIE

3x presentatiemoment over de drempel (inclusief voorbereidingstijd) à 3 uur x €50,- p/u = € 450
Afsluitend presentatiemoment (inclusief hapjes drankjes) € 850

//ONVOORZIEN

5% van het totale budget voor onvoorziene kosten.
5% van €14.800 = € 740

€15.540

Wat als eenzaamheid geen
probleem is, maar een taboe?

Een kenmerk van mens zijn?

Zou je het dan willen
vergruizen, verjagen,
of verlichten?

of misschien
zorgvuldig aanvaarden,
koesteren?
bewaren?

Kan begrip dan
de stilte vullen?

//DEKKINGS- PLAN

//TOTAAL KOSTEN

Totale arbeidskosten	€ 5.760
Totale publiciteitskosten	€ 1.200
Totale publicatiekosten	€ 5.000
Totale presentatiekosten	€ 1.300
Totale materiaalkosten	€ 650
Totale evaluatiekosten	€ 750
Totale huurkosten	€ 140
Onvoorziene kosten	€ 740

Totaal €15.540*

//GEGARANDEERDE BIJDRAGEN

Stichting DOKLABS	€ 3.500
Particuliere bijdrage	€ 250

//VERWACHTE BIJDRAGEN

Stichting Arcadia/Over de Drempel	€ 9.340
Opbrengsten boek: 50 x €25 =	€ 1.250
Maatschappelijke organisaties m.b.t. gevangeniswezen	€ 750
Drukker	€ 250
Lokale bakkerij	€ 200

Totaal €15.540

*Genoemde bedragen zijn inclusief BTW

*Soms moet je iets van het deeg afhalen als het niet in de bakvorm past. De temperatuur iets aanpassen, wanneer het brood te bruin bakt.

Soms moet je een ingrediënt achterwege laten, als het niet te krijgen is. Want ook met een ander recept, kun je nog steeds met rijke voeding eindigen.

***//PLAN B**

IN PLAN B KOMEN DE ARTISTIEKE WORKSHOPS TE VERVALLEN EN WORDT EEN KUNSTENAAR ALS MAKER INGEZET TIJDENS DE BROODSTOOFBIJEENKOMSTEN OM DE OPGEHAALDE VERHALEN TE VERWERKEN NAAR EEN ARTISTIEKE IMPRESSIE. DIT LEVERT EEN KOSTENBESPARING € 1.949 OP T.O.V. PLAN A.

//VOORONDERZOEK 2 artistiek onderzoekers x 16 uur x €55 per uur incl. reiskosten =	€ 1.760
//INZET MENSEN KUNSTENAARS 3 kunstenaars x 2 BROODSTOVEN x 4 uur per bijeenkomst €55 per uur incl. reiskosten =	€ 1.980
VOORBEREIDINGSKOSTEN BIJEENKOMSTEN 1 uur per workshop per kunstenaar/workshopleider = €40,- per uur =	€ 160
FOTOGRAAF VOOR VASTLEGGEN WERKPROCES EN PUBLICATIE 12 uur x €55 per uur incl. reiskosten =	€ 660
//EVALUATIE 2x feedbackmoment (inclusief voorbereidings- en verwerkingstijd) x 2 personen. à 2,5 uur x €50,- p/u =	€ 500
//MATERIAALKOSTEN BROODSTOVEN Inclusief ingrediënten voor broodbakken, bakmaterialen, enz. Kosten per workshop: €175 x 2 =	€ 350
//HUUR Huur ruimte: €35 per dagdeel x 2 =	€ 70
//PUBLICITEITSKOSTEN Website = Flyers & Posters = Nieuwsbrieven =	€ 650 € 350 € 200
//PUBLICATIEKOSTEN Drukkosten voor een boek met een oplage van 250 exemplaren = Geschatte drukkosten per boek: €15,- Ontwerpkosten: 24 x €50,- p/u =	€ 3.750 € 1.250
//PRESENTATIE 3x presentatiemoment over de drempel (inclusief voorbereidingstijd) à 3 uur x €50,- p/u = Afsluitend presentatiemoment (inclusief hapjes drankjes)	€ 450 € 850
//ONVOORZIEN 5% van het totale budget voor onvoorziene kosten. 5% van €12.320 =	€ 616
	<hr/> €13.596

Welke ingrediënten
zie je als je denkt
aan **eenzaamheid**?

Kun je ze voeden, **delen**?
Verwarmen? **Omarmen**?